

Storbritannia

- økonomi og arbeidsliv

Innledning

1. Også en oljeøkonomi, men mer preg av finans
2. Et annet arbeidsliv
3. Gir større ulikhet
4. Produktivitetsnivået bestemmer lønnsnivå
5. Makroøkonomisk politikk etter finanskrisen
6. Arbeidsløsheten går ned
7. Storbritannia i makroøkonomisk sammenlikning

Litt bakgrunn for parlamentsvalget

Mai 2015

Tidligere utgitte samfunnsnotat 2015

Samfunnsnotat	1/14	Midlertidige ansettelse og sysselsetting - en oppdatering etter endelig forslag
Samfunnsnotat	2/14	Frontfag og samordning
Samfunnsnotat	3/14	Utenforskap og inkludering
Samfunnsnotat	4/14	Tyskland

* * *

Storbritannia er, med sine 64 mill. innbygger, den nest største økonomien i Europa etter Tyskland. Landet er en av de viktigste handelspartnere for Norge, herunder det største eksportmarkedet.

I 2014 importerte Norge varer fra Storbritannia for om lag 36 mrd. kroner, mens Norge eksporterte varer til Storbritannia for 205 mrd. kroner (hvor olje og gass utgjorde 85 pst.). Norges eksport til Storbritannia utgjorde om lag 23 pst. av den norske eksporten.

Viktige trekk ved Storbritannia er:

- Landet har vært preget av oljeøkonomi og "deler" petroleumsressurser i Nordsjøen med Norge
- Inntektsfordelingen er mye skeivere enn i nordiske land og preget av anglo-amerikansk samfunnsorganisering
- Den viktigste forskjellen mot Norden er organiseringen av arbeidslivet, samtidig som finanssektoren spiller en større rolle
- Lønnsnivå og produktivitet ligger godt under norsk nivå
- Økonomien har kommet seg godt etter finanskrisen
- Sysselsettingsnivået nærmer seg nordisk nivå
- Både statsgjeld og utenlandsgjeld vokser raskt som følge av store underskudd

I det følgende utdyper vi noen trekk ved britisk økonomi og arbeidsliv i tilknytning til parlamentsvalget 7. mai 2015.

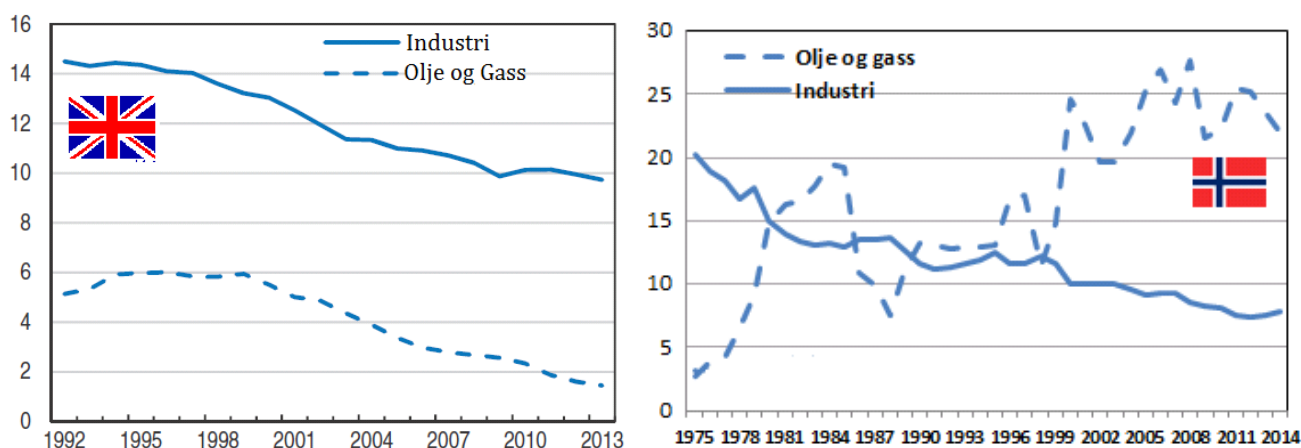
1. OGSÅ EN OLJEØKONOMI, MEN MER PREG AV FINANS

Storbritannia har en felles historie med Norge når det gjelder oljeøkonomi. På det meste var verdiskapingen i sektoren klart større enn i Norge og utgjorde over 5 prosent av samlet verdiskaping. Som følge av at vårt land og norsk økonomi er så mye mindre, har imidlertid den relative andelen hos oss vært langt større.

Britene nådde også produksjonstoppen for petroleum tidligere og nedgangen har gått ganske raskt siden 1990-tallet. I 2013 ble Storbritannia for første gang siden 70-tallet et nettoimportland for olje og gass.

Staten har hatt en mye mer tilbaketrukket rolle i britisk oljeøkonomi enn tilfellet er for Norge. Et fellestrekk er imidlertid en mer beskjeden industrisektor enn i mange andre land, nå nede på ca 10 prosent av verdiskapingen i begge land, slik det er inntegnet i den etterfølgende figur. Oljesektoren overtok i begge land noe av industriens rolle som eksportør og "valutaskaper".

Andel i verdiskapingen ("Gross Value Added" for UK og BNP for Norge) i pst.

Kilde: OECD for Storbritannia og SSB for Norge.

En viktig forskjell er også finanssektorens mye større rolle enn i Norge. Som andel av samlet sysselsetting er finanssektoren 2-3 ganger så stor i Irland og Storbritannia.

Sysselsetting i pst av totalen 2014

Financial and Insurance Activities

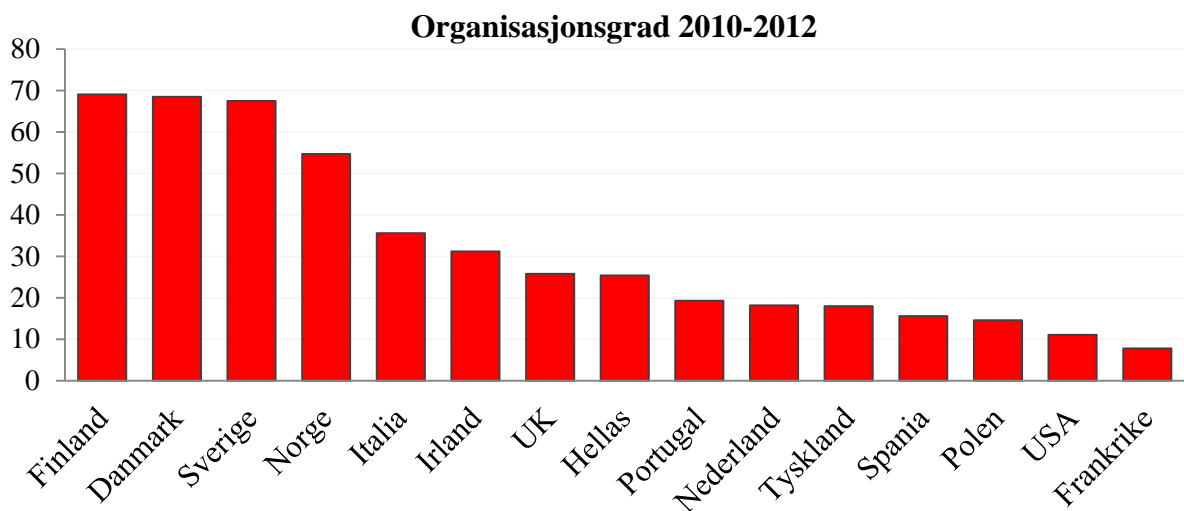
Norge	1,9
UK	3,5
Irland	4,7

Kilde: OECD, nasjonalregnskapet.

2. ET ANNET ARBEIDSLIV

Arbeidsmarkedet er den viktigste arena for fordeling av inntekt i et samfunn. Derfor er også arbeidsmarkedets innretning en del av forklaringen på en jevnere inntektsfordeling i Norden enn i mange andre land.

Organisasjonene har en helt annen rolle i Storbritannia og den anglo-amerikanske modellen enn i Norge. Den etterfølgende figur viser medlemsmessig oppslutning om arbeidstakerorganisasjonene i ulike land.

Kilde: OECD, database for union density.

Organisasjonsgraden i Storbritannia har sunket fra toppnivået i 1980 på 56 pst. til dagens 25 pst. Organisasjonsgraden er om lag 14 pst. i privat sektor og om lag 56 pst. i offentlig sektor. Avtaledekningen (andel arbeidstakere som er dekket av tariffavtaler) er ca. 30 pst.

Storbritannia har en landsorganisasjon, TUC – Trade Union Congress- med 58 medlemsforbund med over 6 mill. medlemmer. TUC har, i motsetning til LO i Norge, ingen rolle i kollektive i forhandlinger med arbeidsgiversiden.

Det store flertallet av lønnstakere får sine lønninger bestemt av arbeidsgiveren på bedriftsnivå uten at disse er regulert i kollektive avtaler. Det britiske arbeidsmarkedet er det som ligner mest på det amerikanske i Europa.

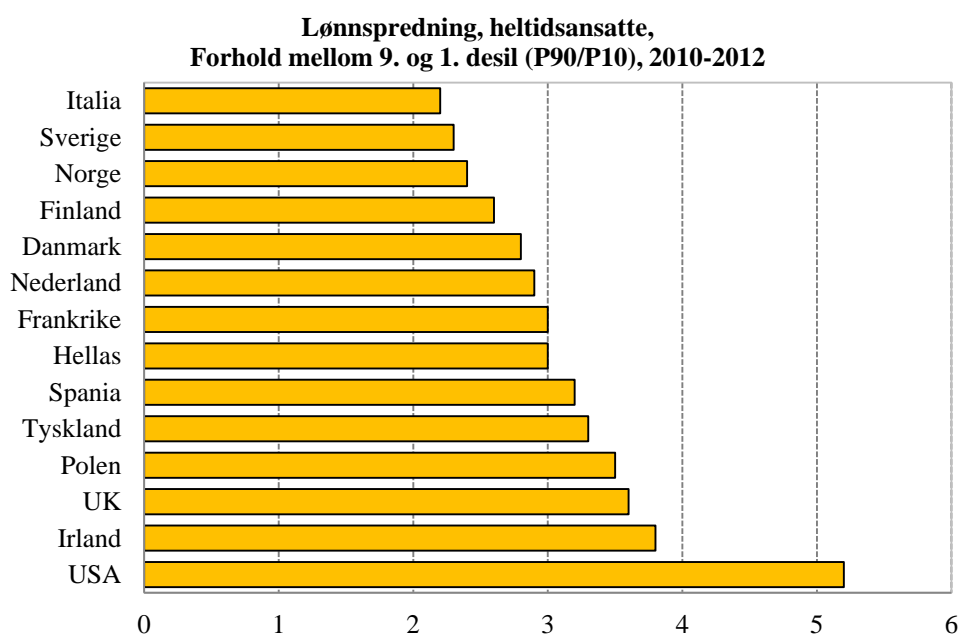
Streikeretten er begrenset. I utgangspunktet er streiker ikke lovhjemlet, men det foreligger begrensninger mot straffeansvar og erstatningsplikt. Beslutninger om streik skal fortsatt behandles gjennom avstemninger i relevant fagforening.

3. GIR STØRRE ULIKHET

Organisasjonenes svakere posisjon medfører et helt annet system for lønnsdannelse enn vi har i Norge og det øvrige Norden. Der regisseres lønnsdannelsen gjennom landsomfattende tariffavtaler. I Storbritannia er slike fraværende i privat sektor. Lønnsdannelsen skjer da kun lokalt.

Dette vanskeliggjør samordning mellom lønnsdannelse og annen økonomisk politikk. Og det gjør lønnsforskjellene større når markedet uvegerlig også styrer lønnsrelasjonene mellom ulike grupper mer enn hos oss.

Lønnsforskjellene i Storbritannia er da også blant de største i Europa, men mindre enn i USA. Den etterfølgende figur viser forskjellen mellom grupper nederst og høyt oppe i den samlede fordeling av lønn før skatt.

Kilde: OECD, database for income inequality

Disse trekkene vil også prege fordelingen av inntekt utover selve fordelingen av lønn. Lønn er i seg selv viktig, men er også bestemmende for pensjon og andre ytelser. Fravær av samordnede lønnsforhandlinger svekker også muligheten til sosiale forbedringer gjennom kollektive løsninger i arbeidsmarkedet.

Også arbeidstid blir mer preget av marked; noe som bl.a. avspeiles i lengre arbeidsdager og mindre ferie og fritid enn i andre deler av Europa.

4. PRODUKTIVITETSNIVÅET BESTEMMER LØNNSNIVÅ

Økt produktivitet (verdiskaping per timeverk) er den viktigste mekanisme for økt inntektsnivå og levestandard i ethvert land. Det er dette som gir grunnlaget for høy reallønn.

I 2011 utgjorde var lønnsnivået (indikert ved timelønnskostnad for industriarbeidere) i Storbritannia om lag 1/2 av det norske. Når vi korrigerer for ulikhet i innenlandsk prisnivå (ca. 30 pst. lavere enn i Norge) og ser på lønns kjøpekraft, ligger det britiske lønnsnivået på om lag 2/3 av det norske.

Lønnsammenlikning* med Norge 2013

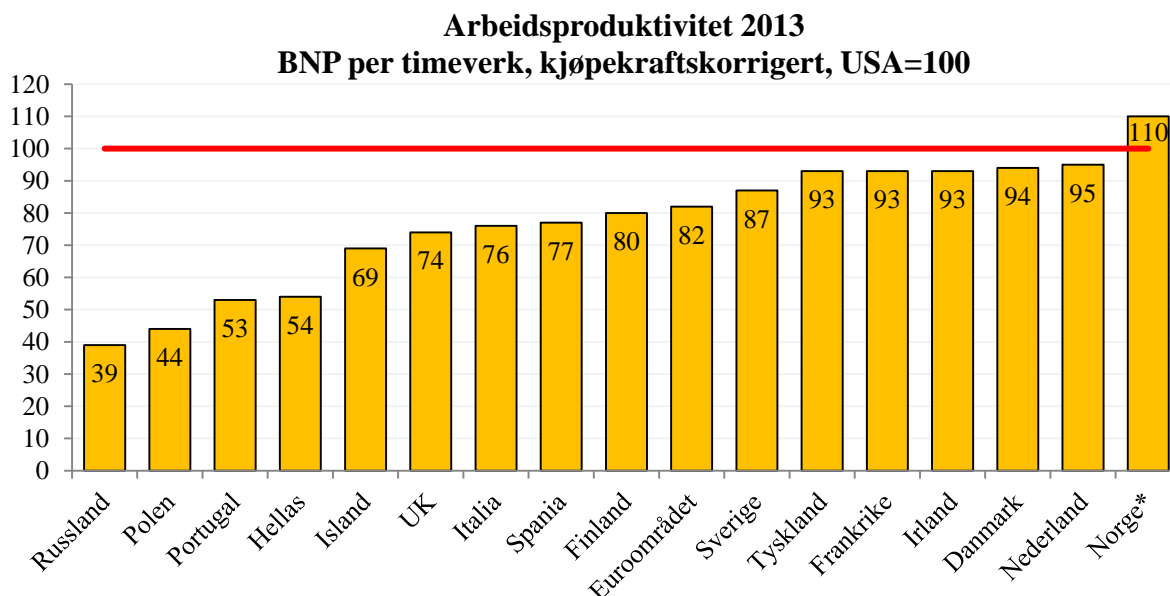
Norge	387 kr
UK	182 kr

UK korrigert for prisnivå	260 kr
---------------------------	--------

*Lønnskostnader per time, industriarbeider

Kilde: TBU (i kroner etter nominelle valutakurser) og OECD (priskorrigerer i henhold til kjøpekraftspariteter).

Det britiske produktivitetsnivået er 10 pst. lavere enn euroområdet's gjennomsnitt og ca. 2/3 av det norske nivået, selv når vi korrigerer det norske tallet for oljesektorens spesielt høye avkastning. Disse tallene er basert på OECD's kjøpekraftsomregning. Det finnes andre prisomregninger¹ som plasserer Norge noe lavere.

*Norge: eks. oljerenten

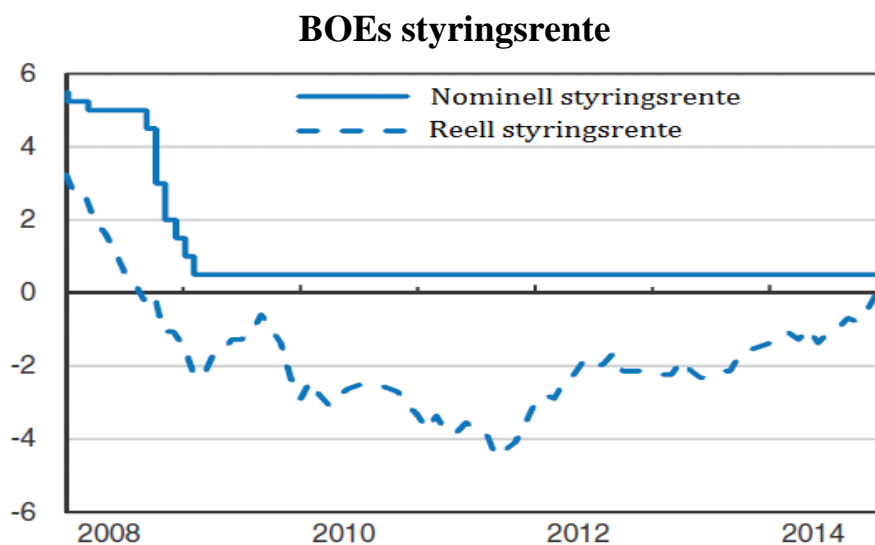
Kilde: OECD, LO for oljekorrigeringen

¹ Discussion Papers No. 796, Februar 2015. Statistics Norway, Research Department. Thomas von Brasch

5. MAKORØKONOMISK POLITIKK ETTER FINANSKRISEN

Finanskrisen bidro til et kraftig fall i BNP med 4,3 pst. i 2009 i Storbritannia. Den britiske sentralbanken (BOE) har ført en meget ekspansiv pengepolitikk helt siden da.

BOE kuttet styringsrenten flere ganger i 2008 og satte den ned til 0,5 pst. i mars 2009. Den har ligget på det historisk lave nivået helt til nå. Den reelle styringsrenten i Storbritannia har vært de siste 5-6 årene.

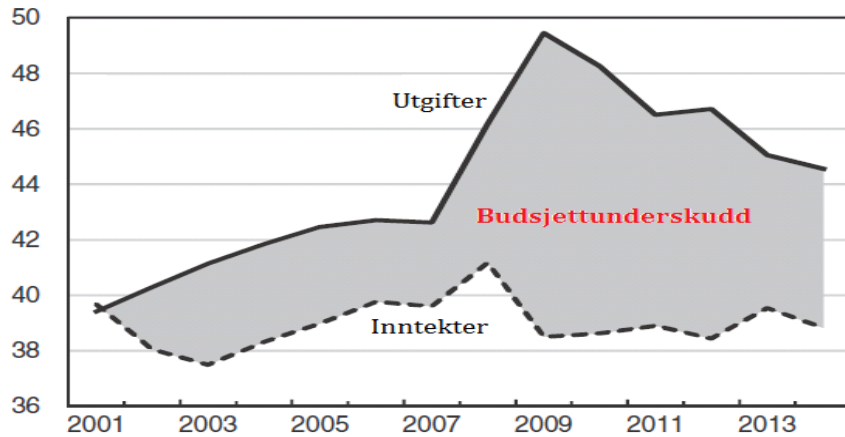
Kilde: Bank of England, OECD

Samtidig har den britiske sentralbanken gjennomført et stortilt QE-program (QE står for "kvantitativ lettelse"). Sentralbanken brukte 375 mrd. pund (om lag 25 pst. av BNP) til å kjøpe opp obligasjoner, hovedsakelig statsobligasjoner. OECD antyder at denne operasjonen reduserte lange renter i UK med 0,9 prosentpoeng som tilsvarer et kutt på styringsrenten med 0,35 prosentpoeng. Dette ga et midlertidig vekstbidrag til BNP på 2 pst når en ser på perioden mars 2009 – oktober 2012 ifølge estimeringen fra OECD (Rawdanowicz et al., 2014).

Den nåværende koalitionsregjeringen har ført en relativt stram finanspolitikk i betydningen reduserte underskudd; men fra et svært høyt nivå (10,7 pst. av BNP i 2009 og 8,3 pst. i 2012 f.eks.). Samlede innsparinger innen budsjettåret 2014-15 beløper seg til 1040 milliarder kroner. Skatte- og avgiftsøkninger står for 20 pst. av regjeringens innsparinger, kutt for 80 pst. Dette er de største økonomiske nedskjæringene i Storbritannia siden annen verdenskrig.

Budsjettunderskudd ble redusert fra 10,7 pst. av BNP i 2009 til 5,7 pst. av BNP i 2014, ifølge OECD. I størrelsesorden er budsjettunderskuddet fremdeles stort.

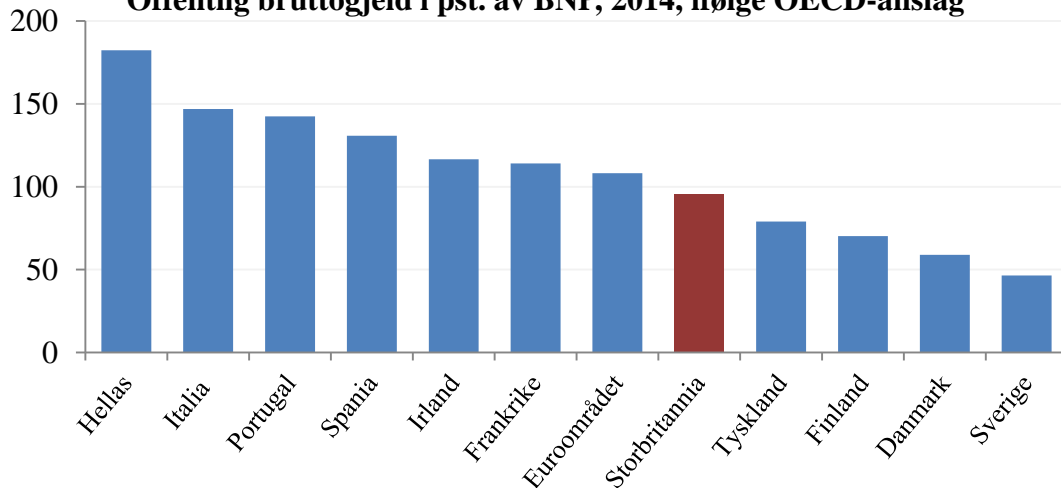
Offentlige utgifter, inntekter og budsjettunderskudd i UK, i pst. av BNP

Kilde: OECD

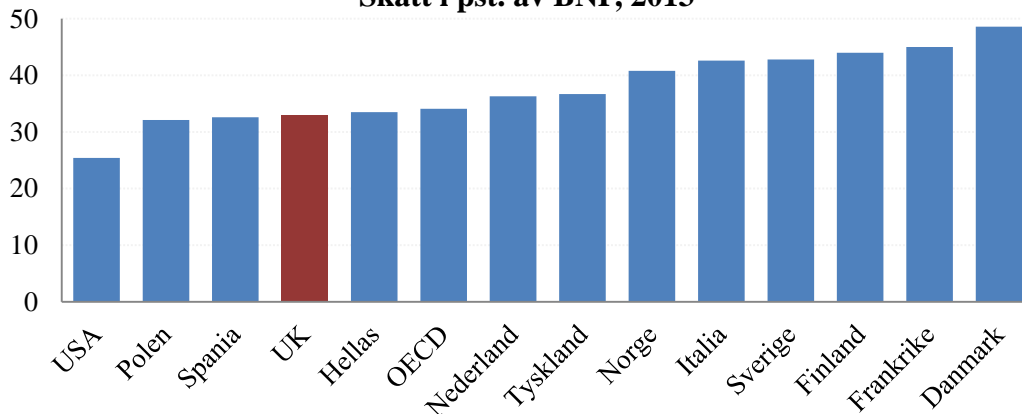
Som følge av de store underskuddene har Storbritannia bygget opp en offentlig gjeld (i brutto) som tilsvarer nærmere 100 pst. av BNP. Gjeldsnivået for Storbritannia er noe lavere enn gjennomsnittet i euroområdet men klart høyere enn i Tyskland og de nordiske landene.

Offentlig bruttogjeld i pst. av BNP, 2014, ifølge OECD-anslag

Det samlede skattenivået i Storbritannia er lavere enn gjennomsnittet for OECD-landene og langt lavere enn i Norden.

Skatt i pst. av BNP, 2013

Kilde: OECD

6. ARBEIDSLØSHETEN GÅR NED

Storbritannia har hatt relativt god utvikling på arbeidsmarkedet de siste to årene, og er blant de landene som har hatt sterkest nedgang i arbeidsløsheten etter finanskrisen. Men Tyskland er fortsatt alene om å ha lavere nivå nå enn i 2008.

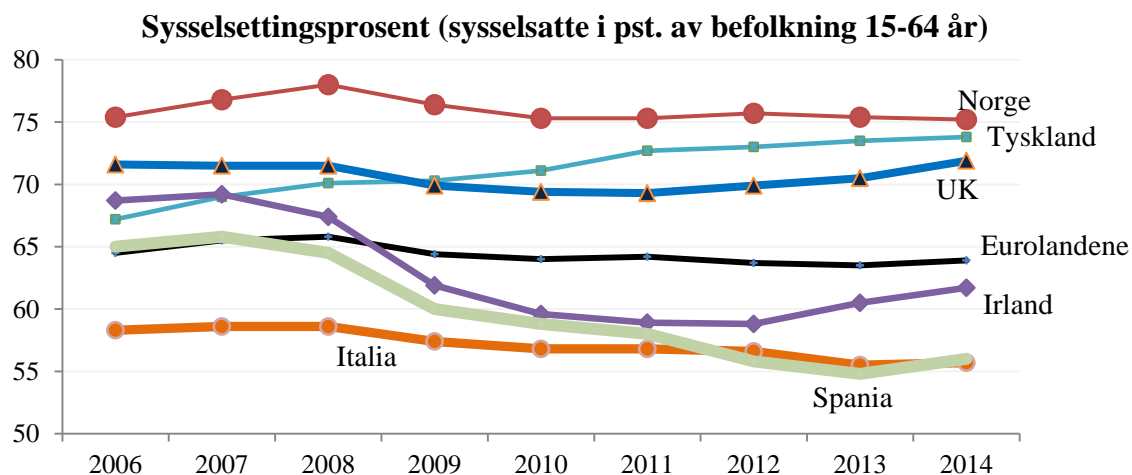
Arbeidsløshet i pst. av arbeidsstyrken Endring i arbeidsløshet

2010 - 2014		2008-2014	
USA	-3,4	Tyskland	-2,4
Irland	-2,6	USA	+0,4
Island	-2,6	Storbritannia	+0,6
Tyskland	-2,0	Norge	+0,9
Storbritannia	-1,6	Sverige	+1,7
Danmark	-1,0	Island	+2,0
Sverige	-0,7	Polen	+2,0
Polen	-0,7	Finland	+2,3
Norge	-0,1	Frankrike	+2,8
Finland	+0,3	Danmark	+3,0
EU(28)	+0,6	EU(28)	+3,2
Frankrike	+1,0	Nederland	+3,7
Euroområdet	+1,4	Euroområdet	+4,0
Portugal	+2,1	Irland	+4,9
Nederland	+2,4	Portugal	+5,3
Italia	+4,3	Italia	+6,0
Spania	+4,5	Spania	+13,1
Hellas	+13,7	Hellas	+18,7

Kilde: OECD, harmonisert ledighetsrate

Nivået på arbeidsløsheten er noe høyere enn i Tyskland, men lavere enn i de nordiske land utenom Norge.

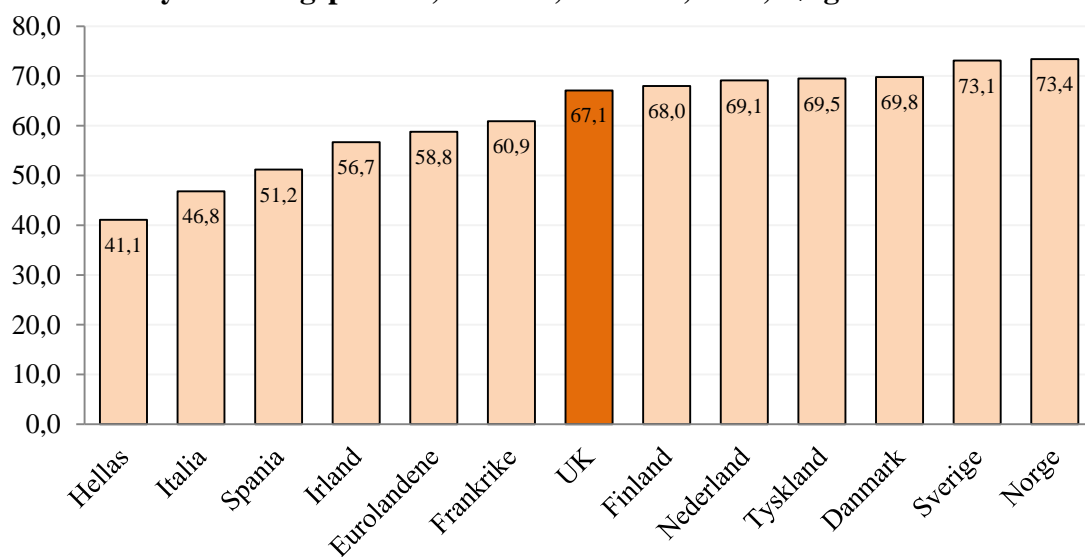
Arbeidsmarkedssituasjonen beskrives ikke helt gjennom tallene for målt arbeidsløshet. En viktig supplerende indikator er andel av den voksne befolkning som er i jobb. Sysselsettingsnivået målt på denne måten har i Storbritannia igjen økt de siste årene. Andel sysselsatte i befolkninga er godt over euroområdets gjennomsnitt, og nærmer seg "nordisk nivå".

Kilde: Eurostat

Også sysselsettingsraten blant kvinner skiller seg godt fra de søreuropeiske landene og nærmer seg det nordiske nivået på rundt 70 pst.

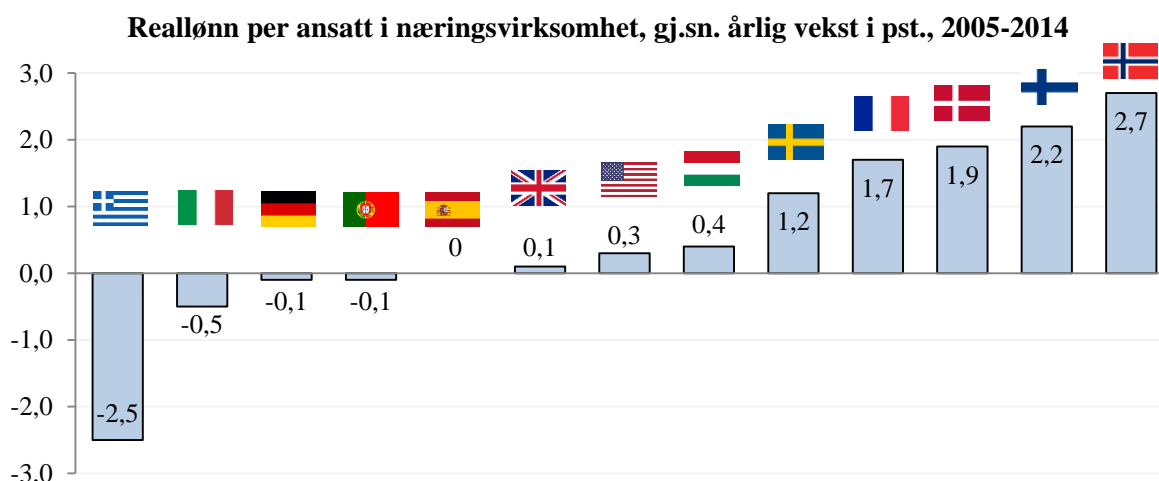
Sysselsettingsprosent, kvinner, 15-64 år, 2014, ifølge Eurostat

7. STORBRIANNIA I MAKROØKONOMISK SAMMENLIKNING

Sysselsettingsmessig har Storbritannia relativt raskt kommet seg over finanskrisen og den globale konjunkturedgangen gjennom en meget ekspansiv pengepolitikk kombinert med stram finanspolitikk. BNP har vokst sterkere de senere år, og arbeidsløsheten har gått gradvis ned.

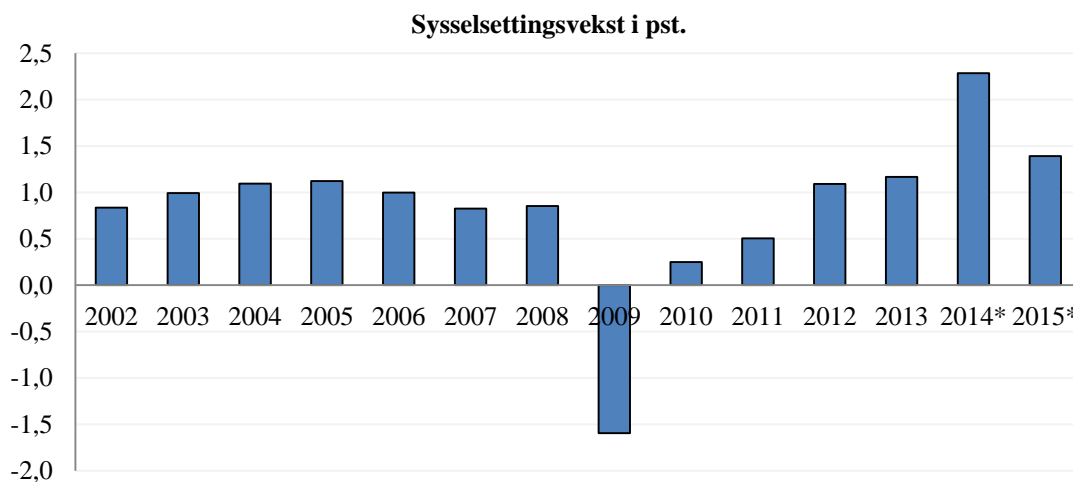
Lønnsutviklingen i de siste 10 årene har imidlertid vært svak sammenlignet med andre land, jfr. den etterfølgende figuren.

Kilde: OECD Economic Outlook nr. 96, november 2014.

Underskuddet i offentlig økonomi er fortsatt stort, og offentlig gjeldsnivå fortsetter å øke. Produktivitetsutviklingen har vært svak.

Sysselsettingsvekst er blitt sterkere de senere år. Samtidig har innvandringen til Storbritannia økt som følge av et bedret jobbmarked. Dette forklarer noe av den svake produktivitetsutviklingen i Storbritannia i de senere år.

Kilde: OECD, *anslag

Storbritannia har i større grad enn andre I-land mistet markedsandeler sine i utenrikshandel. I tillegg er Storbritannia blitt et nettoimportland for olje og gass. I motsetning til Tyskland og euroområdet er det store underskudd i utenriksøkonomien.

Den etterfølgende oversiktstabellen viser noen viktige tallstørrelser som sammenlikner den aktuelle økonomiske situasjonen for UK med ”noen andre”.

Tabell: Noen viktige tall til sammenlikning

	Gj.sn. 2005-2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
<i>BNP-vekst (%)</i>								
Storbritannia	2,0	-4,3	1,9	1,6	0,7	1,7	2,6	2,6
Tyskland	2,2	-5,6	3,9	3,7	0,6	0,2	1,5	1,1
Irland	3,3	-6,4	-0,3	2,8	-0,3	0,2	4,3	3,3
Norge (Fastland)	4,1	-1,6	1,8	1,9	3,8	2,3	2,3	1,1
Euroområdet	2,1	-4,4	2,0	1,6	-0,7	-0,4	0,8	1,1
<i>Arbeidsløshet (%)</i>								
Storbritannia	5,3	7,6	7,9	8,1	8,0	7,6	6,2	5,6
Tyskland	9,4	7,8	7,1	6,0	5,5	5,3	5,1	5,1
Irland	4,8	12,0	13,9	14,6	14,7	13,0	11,5	10,5
Norge	3,2	3,1	3,5	3,2	3,1	3,4	3,4	3,4
Euroområdet	8,0	9,4	9,9	10,0	11,2	11,9	11,4	11,1
<i>Offentlig budsjettbalanse (i % av BNP)</i>								
Storbritannia	-3,5	-10,7	-9,5	-7,6	-8,3	-5,5	-5,7	-4,4
Tyskland	-1,1	-3,0	-4,1	-0,9	0,1	0,1	0,2	0,0
Irland	-0,6	-13,9	-32,4	-12,6	-8,1	-5,7	-3,7	-2,9
Norge	17,4	10,5	11,1	13,6	13,9	11,1	9,9	9,5
Euroområdet	-1,7	-6,2	-6,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,6	-2,3
<i>Offentlig nettogjeld (i % av BNP)</i>								
Storbritannia	25,7	41,1	50,1	63,1	62,2	61,6	65,0	66,8
Tyskland	44,0	46,6	47,2	48,2	48,0	44,1	42,4	41,3
Irland	4,5	24,4	44,0	60,9	78,1	82,7	82,8	81,4
Norge	-127,9	-153,5	-162,5	-157,9	-167,7	-204,5	-214,3	-224,6
Euroområdet	46,2	54,0	55,8	57,5	64,7	66,0	67,6	68,5
<i>Utenriksøkonomi (Driftsbalanse i % av BNP)</i>								
Storbritannia	-2,5	-2,8	-2,6	-1,7	-3,7	-4,5	-5,6	-5,8
Tyskland	5,7	5,8	5,5	6,0	7,2	6,8	7,4	7,2
Irland	-4,5	-3,1	0,6	0,8	1,6	4,4	5,2	6,0
Norge	15,3	11,9	11,7	13,6	14,5	11,2	9,9	7,9
Euroområdet	0,1	0,5	0,5	0,8	2,2	2,8	3,0	3,1

Datakilde: OECD Economic Outlook 96 (nov. 2014); SSB for BNP-vekst i Fastlands-Norge (mars 2015); OECD Economic Surveys UK (feb.2015).